

N:o 9.

Ank. till Riksd. Kansli den 24 Mars 1873, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i fråga om användande af bankovinsten för år 1872.

Jemlikt 1 § af instruktionen för Banko-Utskottet åligger det Utskottet att till Riksdagen afgifva förslag angående användningen af den under år 1872 upplupna vinst å Riksbankens rörelse, hvilken vinst, enligt hvad bankofullmäktige i ett här nedan vidare omförmäldt utlåtande uppgifvit, uppgår till 1,523,861 R:dr 66 öre.

I berörda fråga har Utskottet haft att taga i öfvervägande:

1:o) det förslag, Kongl. Maj:t i den nädiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof framställt om öfverlemnande af bankovinsten till Riksgäldskontoret, för att till minskning i statens upplåning användas;

2:o) Herr *E. Frisks* i Första Kammaren väckta motion, N:o 26, deri föreslås: »att Riksbankens vinst för 1872 oafkortad må användas till inköp af goda, lätt realisabla, utländska statspapper till ytterligare, väl behöflig förstärkning af bankens grundfond»;

3:o) en i Andra Kammaren af Herr *Hans Larsson* väckt motion, N:o 4, »att Riksbankens behållna vinst för 1872, uppgående enligt Kongl. Maj:ts proposition till cirka 1,500,000 R:dr, måtte af banken bibehållas för vidare ökande af dess grundfond».

Härförutan hafva inom Utskottet under öfverläggningarne framställts förslag: af Herr J. J. Ekman, att berörda vinst måtte för Riksbanken bibehållas, mot vilkor att till Riksgäldskontoret återlemnades de af detsamma för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader utgifna obligationer; samt af Utskottets vice Ordförande, Herr A. Gumælius, i syftning att i Riksbanken måtte bildas, utöfver den genom Kongl.

kungörelsen den 19 April 1864 bestämda grundfond, en reservfond, hvilken borde uppböras till 5,000,000 R:dr; att till denna reservfond borde användas hela bankovinsten för år 1872, jemte de af förra Riksdagen afsatta två millioner R:dr; att reservfondens medel borde användas till inköp af goda utländska statspapper; att denna fond icke finge minskas i annat fall, än att banken gör förluster, som ej af vinsten betäckas, i hvilken händelse likväl reservfonden åter borde med sedermera upplöpande vinster ökas tilldess den uppnått sitt ofvan nämnda normalbelopp, samt slutligen att dessa bestämmelser måtte, för större trygghet, korteligen intagas i lagen för Rikets Ständers Bank likasom i bankoreglementet; varande af Herr Gumælius tillika hemställt, att de utländska statspapper, banken innehade såsom tillhöriga dess reservfond, borde ingå i beräkningen af de tillgångar, på hvilka sedelutgifning finge grundas.

Innan Utskottet till slutlig pröfning företagit den förevarande frågan, har Utskottet ansett sig böra, med delgifvande åt bankofullmäktige af de sålunda framställda förslagen, anmoda dem att afgifva yttrande och förslag om det sätt för användning af 1872 års bankovinst, som fullmäktige kunde anse ändamålsenligast.

Uti det i anledning häraf Utskottet meddelade utlåtande hafva fullmäktige till en början anført, hurusom de, uti deras till Banko-Utskottet vid 1872 års riksdag afgifna yttrande, angifvit de grunder, enligt hvilka fullmäktige ansågo statsverkets dåvarande gynnsamma ställning böra begagnas för att åt Riksbanken bibehålla bankovinsten, för dess användande till förstärkning af Riksbankens ställning medelst grundfondens ökande, och för att derigenom åt Riksbanken bereda tillfälle att förvärfva en större, stadigvarande tillgång af sådana utländska valutor, hvilkas obetviflade säkerhet och ständiga säljbarhet till ett i allmänhet ej mycket föränderligt pris gjorde dem städse användbara att till fullgörande af Riksbankens förbindelser tillitas, på samma gång de, då detta ej erfordrades, gäfvö ränteafkomst.

I enlighet med de af fullmäktige sålunda uttalade åsigter, hvilka vunno dåvarande Banko-Utskotts och 1872 års Riksdags godkännande, förklarade fullmäktige, då statsverkets tillstånd nu vore lika fördelaktigt som nästlidna år, och icke något statens behof fordrade bankovinstens öfverlemnande åt statsverket, att fullmäktige hufvudsakligen vidblefvo sitt till 1872 års Banko-Utskott i enahanda ämne afgifna yttrande; dock att, när det af Herr Gumælius framställda förslag ginge ut på samma förstärkning i Riksbankens fonder, som fullmäktige förordat, såväl till belopp, som till beskaffenheten af de valutor, hvaraf förstärkningen borde utgöras, och fördelningen af hela det af fullmäktige tillstyrkta fondbeloppet i grundfond och reservfond kunde innefatta en förbättring så till vida, som, derest dessa tillgångar skulle behöfva anlitas till betäckande af förluster, användandet för sådant ändamål af en reservfond antagligen skulle väcka en för Riksbankens kredit mindre störande uppmärksamhet, än om ingrepp skedde å sjelfva grundfonden, fullmäktige ej hade något att erinra mot Herr Gumælii ifrågavarande förslag.

Beträffande åter den af Herr Gumælius gjorda framställning att de, bankens reservfond tillhöriga, utländska statspapper borde ingå i beräkningen af de tillgångar, på hvilka sedelutgifning finge grundas, anhöllo fullmäktige att deröfver få yttra sig i sammanhang med det utlåtande, fullmäktige hade att till Utskottet afgifva rörande förändrade grunder för Riksbankens sedelutgifningsrätt; och vidkommande slutligen det af Herr Ekman framställda förslag, att bankovinsten för 1872 skulle åt Riksbanken bibehållas, med vilkor att de utaf Riksgälds-kontoret till Riksbanken utgifna obligationer för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader till Riksgälds-kontoret återlemnades, så skulle genom bifall till detsamma kunna vinnas, att en grundfondstillgång, som icke lämpade sig för att, om behof gjordes, vara lika med omförmälde utländska valutor städse användbar till lättande för Riksbanken af fullgörandet utaf dess förbindelser, finge utbytas mot dylika valutor, och under denna förutsättning ansågo fullmäktige att, derest hvad de ofvan anført icke vunne afseende, skulle genom bifall till Herr Ekmans förslag åtminstone kunna ernås, att en del af bankens grundfondstillgångar erhöile en för Riksbankens ändamål lämpligare beskaffenhet. Då emellertid bankovinsten uppginge till endast 1,523,861 R:dr 66 öre, hemställde fullmäktige, för den händelse Herr Ekmans förslag vunne Utskottets bifall, att, efter verkställd afbetalning för innevarande år, det återstående kapitalbeloppet af ifrågasvarande obligationer, 1,452,000 R:dr, måtte emot erläggande af årsräntan för 1873 till Riksgälds-kontoret återställas.

Sedan under de sednaste åren statsverkets tillstånd, i motsats till hvad under flera föregående år varit förhållandet, visat sig så gynnsamt, att Riksbankens vinst icke varit till fyllande af statens allmänna behof erforderlig, har Riksdagen varit mera oförhindrad, än förut, att pröfva huruvida det kunde vara önskvärdt att Riksbankens egna fonder blefve ökade. Den åsigt gjorde sig under sistförflutna riksdag gällande, att en sådan ökning borde ega rum, och det uttalades såsom önskvärdt, att Riksbankens eget kapital blefve uppbringadt till ett belopp af trettio millioner riksdaler.

Den åsigt, hvilken sistlidna år af såväl bankofullmäktige som Banko-Utskottet uttalades och för hvilken de hufvudsakliga skälen äro anförda i Banko-Utskottets vid 1872 års riksdag utlåtande N:o 13, vidhåller Utskottet äfven nu, då de förhållanden, hvilka i denna fråga böra tagas i betraktande, äro i det väsentliga oförändrade.

Förlidne Riksdags Banko-Utskott afsåg, att de medel, som för banken bibehölls, skulle tilläggas bankens grundfond, på det att desamma måtte blifva stadigt fästade vid Riksbanken.

Samma ändamål kan emellertid vinnas på det sätt, som af Herr Gumælius nu föreslagits, eller att en särskild reservfond bildas, för hvilken beredes samma skydd som för grundfonden, genom intagande i lagen för Rikets Ständers Bank af bestämmelser rörande reservfonden, dess storlek och ändamål samt vilkoren för dess

anlitande. Och såsom Bankofullmäktige erinrat torde denna form hafva företräde derutinnan att, om något år uppstode förlust, som behöfde med Bankens kapital betäckas, det skulle väcka mindre ofördelaktig uppmärksamhet om minskning egde rum i reservfonden, än om det kapital, hvilket betraktades och bokfördes såsom Bankens grundfond, blefve förminskadt.

Bankens kapital utgjorde vid 1872 års slut: grundfond	R:dr 25,000,000: —
af sistlidne Riksdag, enligt särskildt beslut, afsatta medel	” 2,000,000: —
derutöfver från föregående åren behållna medel	” 306,527: 72.
	<hr/> R:dr 27,306,527: 72.

Om det förslag Utskottet nu tillstyrker af Riksdagen godkännes, komme Riksbankens reservfond att nu utgöras af ofvan omförmälda R:dr 2,000,000: —	
och Bankens behållna vinst för 1872	” 1,523,861: 66.
	<hr/> tillsammans R:dr 3,523,861: 66.

hvarförutan såsom särskildt reserverade medel till Riksdagens framtida förfogande kvarstode	R:dr 306,527: 72.
---	-------------------

För närvarande torde icke något beslut kunna fattas om vidare tillökning af reservfonden med framdeles inflytande vinstmedel, liksom icke heller för närvarande lärer kunna beslutas om intagande i lagen för Rikets Ständers bank af bestämmelser om ifrågavarande fond, enär föreskrifterna rörande ärendenas formella behandling häremot lägga hinder i vägen. Men Utskottet begagnar detta tillfälle att tillkännagifva, det Utskottet delar de åsigter härutinnan, som äro uttryckta i det af Herr Gumælius inom Utskottet framställda, ofvan anförda förslaget.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med detta förslag hemställer Utskottet,

att Riksdagen må besluta:

- 1:o att i Riksbanken skall bildas, utöfver dess genom Kongl. kungörelsen af den 19 April 1864 bestämda grundfond, en reservfond;
- 2:o att till denna reservfond skola anvisas dels de af förra Riksdagen afsatta två millioner riksdaler, dels hela den för år 1872 upplupna bankovinst;
- 3:o att reservfondens medel skola användas till inköp af goda utländska statspapper;
- 4:o att reservfonden icke får minskas i annat fall, än att banken gör förluster, som ej af vinsten betäckas,

viljande Utskottet, om dessa framställningar godkännas, framdeles afgifva förslag till den ordalydelse, med hvilken besluten härom böra i bankoreglementet införas.

De af Herrar E. Frisk och Hans Larsson väckta, ofvan omförmälda motionerna, torde härmed få anses besvarade.

Stockholm den 20 Mars 1873.

J. von Schwerin,

Utskottets Ordförande.

Reservationer:

af Herr *J. J. Ekman*, med hvilken Herrar Friherre *von Schwerin*, *J. O. Geijer*, *Rosensvärd* och *Rettig* förenade sig: »Emot förestående hemställan af Banko-Utskottet nödgas jag anmäla reservation.

Enligt hvad af utlåtandet framgår, har af mig inom Utskottet blifvit föreslaget »att Bankovinsten för nästlidne år måtte för Riksbanken bibehållas, mot vilkor att till Riksgälds-kontoret återlemnades de af detsamma för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader utgifna obligationer», uppgående beloppet häraf till R:dr 1,452,000, sedan den afbetalning, som vid innevarande års slut bör ega rum, blifvit verkställd.

Af utlåtandet inhemtas vidare, att Bankofullmäktige icke ovilkorligen afstyrkt detta förslag. Hvad deremot af detta utlåtande *icke* inhemtas, är den särskilda mening som en af Herrar Fullmäktige uttalat och hvilken är af följande lydelse: »Då inga andra bestämmelser gälla om Riksbankens grundfond, än att den skall uppehållas vid en bestämd siffra och denna fond således icke ens till någon del skall bestå af vissa valutor, utan endast utgör ett bankens öfverskott öfver dess skulder, innebär en hög grundfond icke någon trygghet för banken att äfven under svåra förhållanden kunna inlösa sina sedlar och uppfylla sina öfriga förbindelser, utan den fördel banken deraf hemtar är, att banken i betydlig mån rör sig med sina egna tillgångar och att tillfälliga förluster icke hafva något större inflytande på dess kapitalställning. Detta förhållande betingar, efter min uppfattning, att frågan om ytterligare förhöjning af grundfonden bör afgöras med afseende på vidden af bankens rörelse och icke på det belopp, hvartill banken eger att utgifva sedlar utöfver den

metalliska kassan och de tillgångar i öfrigt, som dermed anses jemngoda. Då nu bankens rörelse de sednare åren icke varit mera omfattande, än att dess förbindelser, rätt beräknade, högst utvisat en siffra af omkring 60 millioner R:dr R:mt, men vanligen stått vida derunder, synes mig ingen anledning att höja grundfonden utöfver 27 millioner R:dr R:mt, hvartill den, med afseende på 1872 års Riksdags beslut, torde böra beräknas. — Äfven om någon utsträckning af bankens rörelse under den närmaste framtiden kommer att ega rum, synes nämnda belopp vara fullt tillräckligt, och skulle utsträckningen blifva mycket betydlig, är den årligen sammanträdande Riksdagen snart i tillfälle att derefter lämpa sina beslut. — En grundfond som är så stor att den står i missförhållande till rörelsen, medför en af två olägenheter: antingen föranleder den en osund utsträckning af affärerna, eller nedsättes derigenom den relativa vinsten under hvad som kan vara tillfredsställande.»

»Af dessa skäl kan jag icke tillstyrka, att bankens vinst för 1872 bibehålles åt banken för att dermed öka dess grundfond, och då nu gällande bestämmelser i afseende på reservfonden synas mig hafva företräde framför de af Herr Gumælius föreslagna, hvarigenom skilnaden emellan grundfond och reservfond i sjelfva verket skulle upphöra, kan jag icke eller tillstyrka detta förslag, hvilket, så vidt det går ut på att försäkra banken om en viss tillgång i lätt realisabla obligationer, lätteligen kan vinna afseende, utan att grundfonden ökas eller uppdelas till en grundfond och en reservfond.»

»Det af Herr J. J. Ekman framställda förslag synes mig deremot uppfylla statens både i sakens natur och i gällande föreskrifter grundade anspråk att för sina allmänna behof kunna använda den af bankens rörelse härflytande vinst, som icke är för banken behöflig, och på samma gång bereda banken tillfälle att med större lätthet än möjligen kunde blifva händelsen, om 1872 års bankovinst skulle på annat sätt utbetalas, begagna en motsvarande del af sina tillgångar till uppköp af lätt realisabla obligationer; och får jag således tillstyrka detta förslag med den modifikation, hvarom Fullmäktiges pluralitet hemställt.»

Då den modifikation af mitt förslag hvarom Fullmäktige hemställt, ej afser annat än att för återställande till Riksgälds-kontoret af nämnda obligationer måtte fästas det vilkor, att räntan för 1873 först gäldas, kan jag deremot ej hafva något att invända, enär derigenom lika fullständigt ernås de ändamål som mitt förslag afsåg, eller att Banken måtte komma i tillfälle att använda vinsten för 1872 till inköp af lätt realisabla, helst utländska obligationer, utan väsendtlig höjning af sina egna fonder och att från så väl Riksgälds-kontorets som Bankens räkenskaper måtte utplånas det enda ännu i dessa qvarstående belopp, som erinrar om skuldsättning för 1808 och 1809 årens krigskostnader.

Då det emellertid synes antagligt att proposition inom Kamrarne ej skulle kunna väckas å detta förslag, såsom ej omfattadt af Utskottets majoritet och berörande två frågor, af hvilka den ena ej ingår uti någon till Banko-Utskottet hänvisad motion,

så måste jag inskränka min reservation till den af dessa två frågor, om hvilken Utskottet har ovilkorlig skyldighet att yttra sig, eller den om bankovinstens användande; ock då, i fall så stor del af denna vinst som motsvarar Riksgäldskontorets skuld för 1808 och 1809 årens krigskostnader, aflemnas till Riksgäldskontoret, detta blir i tillfälle att med denna summa gälda bemälda skuld, samt motion om ett sådant gäldande blifvit väckt af Herr A. O. Wallenberg (motion *N:o* 36 i Första Kammaren) så tillåter jag mig, i förhoppning att samma motion varder af Riksdagen bifallen, härmed föreslå,

att af den för 1872 upplupna bankovinst må under ultimo December innevarande år till Riksgäldskontoret aflemnas en summa af R:dr 1,452,000;»

af Herr *Wijkander*: »Att med den allmänna penningarörelsens ständigt växande omfattning äfven Riksbanken kan behöfva en förstärkning af sina fonder, derest den skall under alla förhållanden kunna häfda sin ställning såsom centralbank, samt att med vår nu gällande banklagstiftning Riksbanken bör ega en styrka, hvars fasthet icke ens kan ifrågasättas, äro meningar, som inom Riksdagen ofta uttalats och som funnit sitt uttryck i förliden års Riksdags, i båda Kamrarne, utan votering fattade, beslut »att Riksbankens behållna vinst för år 1871 måtte för banken reserveras för att användas till inköp af lätt realisabla utländska statspapper.» I öfverensstämmelse med detta beslut har jag med min röst inom Utskottet understödt ett förslag att tillstyrka Riksdagen, det äfven 1872 års bankovinst måtte för banken reserveras och sålunda stanna i bankens reservfond, hvilken derefter skulle inom ett belopp af fem millioner riksdaler begränsas och uteslutande i lätt realisabla statspapper nedläggas. Förslaget torde dock i den form, som det i Utskottets Betänkande erhållit, hvarken kunna eller böra af Riksdagen i oförändradt skick antagas. Att »i Riksbanken skall bildas en reservfond», torde nemligen vara ett temligen oegentligt uttryck, då § 4 af bankoreglementet sedan förliden riksdag har följande lydelse: »Från föregående åren *reserverad* och under löpande året uppkommande *behållen* vinst, som icke erfordras för att ersätta möjligen inträffad kapitalförminskning i grundfonden, utgör »Riksbankens *reservfond*.» Ett beslut att »till denna reservfond anvisas» hela bankovinsten för år 1872 torde icke vara mera lämpligt, då berörda bankovinst redan ligger i reservfonden. Att »reservfonden icke får minskas i annat fall än att banken »gör förluster, som ej af vinsten betäckas,» vore ett beslut om inskränkning i kommande Riksdagars rätt att förfoga öfver bankens medel utöfver grundfonden, hvilket formellt icke kan gifvas bindande kraft annat än genom ändring af lagen för Rikets Ständers bank af den 1 Mars 1830, sådan den lyder jemförd med Kongl. kungörelsen af den 19 April 1864.

Af dessa skäl har jag ansett mig böra inom Utskottet påyrka, att detsamma för närvarande endast måtte tillstyrka:

att Riksbankens behållna vinst för år 1872 måtte för banken reserveras, för att användas till inköp af lätt realisabla utländska statspapper.»

af Herr *G. Jonsson*, som i hufvudsak instämde uti ofvanstående reservation;

af Herr *von Braun*: »Då jag för min del ej kunnat biträda Utskottets beslut rörande den så kallade bankovinstens användande, får jag emot detsamma anmäla min reservation.

Utskottet grundar sitt beslut dels på bankofullmäktiges tillstyrkande och dels på de åsikter 1872 års Banko-Utskott uttalat; och då bankofullmäktige som grund för sitt tillstyrkande äfven åberopa sig på sitt utlåtande förra året, ber jag att få kasta en återblick på Banko-Utskottets utlåtande N:o 13 för år 1872, hvori äfven bankofullmäktiges yttrande finnes intaget.

Hvad nu först det senare beträffar, så har dess genomläsande på mig gjort det intryck, som om bankofullmäktige själfva sväfvade i ovisshet om, hvad de borde tillstyrka. Hvad de i hufvudsaken yttra kan med begagnande af deras egna ord omskrifvas och fattas i följande mening:

»att, då Kongl. Maj:t afsett bankovinsten endast till statsverkets ovissa och framtida behof, och således icke något nu känt behof påkallade dess anvisning åt statsverket, *syntes skäl vara* att vinstbeloppet finge åt Riksbanken bibehållas, för att befrämja dess ändamål och förbättra dess ställning och att, då Riksbankens sedelutgifningsrätt är bestämd till 30 millioner utöfver vissa dess tillgångar, *ville det synas*, som borde dess behållna tillgångar eller grundfond åtminstone uppgå till detta nämnda belopp.»

Man får visserligen häraf veta hvad som *syntes* bankofullmäktige skäligt vara och hvad som för desamma *ville synas*, och detta torde vara tillräckligt för dem, hvilka anse bankofullmäktige för en auktoritet i alla frågor som röra banken; men för den, som ej har håg för att i så verldsliga ting, som här äro i fråga, taga sitt förstånd till fånga under trons lydnad, torde det vara ursäktligt om han tillsvidare anser de åberopade synerna för synvillor.

Sedan Utskottet framhållit vigten af banksedlarnes inlösande med metallisk valuta, säger det sig ej här behöfva utveckla skälen för den åsigt, att, om ock detta viktiga syftemål kunde, när penningeväsendet här i landet, sednast på 1830-talet, reglerades, anses tillgodosedt genom de då gjorda bestämmelserna, förhållandena sedan dess väsendtligen förändrats.

Ja, detta är alldeles riktigt, men förändringen är i motsatt riktning emot hvad Utskottet, utan att gifva skäl därför, antydt. I samma stycke, der Utskottet omnämner, att bankens grundfond sedan början på 1830-talet stigit från 6 till 25

millioner, säges det att dess styrka ingalunda har vuxit i samma mån, »då grunden för sedelutgifningsrätten icke numera torde kunna anses lika betryggande som tillföre.»

En obestriddig sanning är det, att de utelöpande omsättningsmedlen, hvilka banken skall vid anfordran inlösa med metallisk valuta, äro Riksbankens svagaste sida: om beloppet af dessa tillväxer i ett större förhållande än bankens grundfond, så måste denna sednare i de flesta fall ökas, men om utelöpande sedelmassan under en viss period varit oförändrad under det grundfonden ökats, så blir det snarare skäl att minska denna sednare än att öka densamma.

Och så har förhållandet varit i föreliggande fall. Riksbankens grundfond har nemligen under sistförflutne 40 år nära femdubblats, under det att Riksbankens och de enskilda bankernas verkligen utelöpande omsättningsmedel, efter afdrag af hvad som varit ineliggande i bankernas egna kassor, de 10 sista åren i medeltal ej öfverstigit 46 millioner, eller den summa hvartill de år 1834 uppgingo.

Då dertill kommer att under 5-årsperioden omkring 1855 beloppet af utelöpande omsättningsmedel uppgick ända till 77 millioner, under det att grundfonden ej utgjorde mera än 15 millioner, utan att banken hade den ringaste svårighet att reda sig eller att uppfylla sina åligganden, så torde det vara en pligt att med sådane fakta för ögonen protestera mot grundfondens ytterligare förökande.

Hvad sist Banko-Utskottets bekymmer beträffar, öfver huru Riksbanken skall kunna reda sig, då vi få guld som värdemätare i stället för silfver, och då, som Utskottet säger, omkring 10 millioner, som såsom metallisk fond legat i bankens hvalf, torde komma att spridas i landet i form af mynt, så tror jag att man för närvarande gör bäst att icke oroa sig deröfver.

Om än guldmyntfot skulle komma att införas, så kommer det säkerligen att dröja länge innan svenska folket utbyter sedlar emot metalliskt mynt, och om detta någon gång inträffar, icke blir det Riksbanken som derpå förlorar, ty den lär väl framdeles som hittills akta sig för att skänka bort sina fonder eller låna ut dem utan ränta.

Efter hvad jag nu haft äran anföra, torde det vara tydligt, att jag för min del anser med god statshushållning mest förenligt, om bankovinsten blefve i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition öfverlemnad till Riksgälds-kontoret, för att till minskning i statens upplåning användas; men då denna mening ej har något medhåll inom Utskottets minoritet, så förenar jag mig med Herr J. Ekman om hvad han yrkat i sin reservation;»

af Herr Berg.

Herr A. Peyron anmälde, att han icke varit närvarande vid behandlingen af detta ärende i Utskottet.